

Llibre I, Títol III: Del dret de les persones¹ *De iure personarum*

En el dret de les persones la principal divisió es redueix a que tots els homes o són lliures o són esclaus².

Instituta, 1, 3, pr.³

La llibertat, d'on prové la denominació de lliures, és la facultat natural de cadascú per fer això que li plagui, a menys que l'hi sigui prohibit per la violència o per la llei⁴.

Instituta, 1, 3, 1⁵

L'esclavatge és una institució del dret de gents, per la qual contra natura es sotmet un home al domini⁶ d'altri.

Instituta, 1, 3, 2

Els esclaus són anomenats així perquè els generals dels exèrcits, en lloc de matar-los venen els presoners, i per això se'ls guarden (*servare* = guardar)⁷. També se'ls anomena *mancipia*, perquè són agafats amb la mà d'entremig dels enemics⁸.

Instituta, 1, 3, 3⁹

Hom pot néixer esclau o tornar-se'n. Hi neixen els fills de les nostres esclaves¹⁰; o pel dret de gents hom se'n torna, com a conseqüència de la captivitat bèl·lica¹¹; o segons el dret civil¹², quan un home lliure, major de 20 anys, permet ésser venut per a gaudir del seu preu¹³.

¹ Digest 1, 5 De l'estat de les persones i Digest 1, 6 Dels que són amos de si mateixos, o estan sota la potestat d'altri.

Persona és tota aquell ésser considerat subjecte de drets i obligacions, d'acord amb les posicions que poden experimentar (pare, marit, tutor, lliure, esclau), incloses aquelles creades per la llei que no tenen existència física (l'esclau no era persona i l'Estat sí). La *Instituta* considera en primer lloc a les persones en societat i després en societat.

La llibertat i l'esclavatge són de dret i no de fet; doncs un ciutadà capturat per pirates encara que sigui esclau no es modifica el seu estat.

² Pretén suavitzar en rigor en la consideració dels esclaus com a coses, tal com manifesta Paule a Digest 23, 2 De la ritualitat de les noces, 14, 2 i 3.

³ Reprodueix a Gai 1, 9 Dels lliberts i dels esclaus

⁴ Les limitacions que imposa la llei són condicions per a l'existència social, les limitacions per la força tene l'auxili de la societat per al seu rebuig. Ciceró diu: *Som esclaus de les lleis per poder ser lliures*.

⁵ Digest 1, 5 De l'estat de les persones, 4 (Florentí)

⁶ El concepte domini té una concepció de propietat, i altrament expressa el concepte de *potestas*.

⁷ Foren moltíssims destinats a les arts mecàniques d'acord amb el creixement de les necessitats socials, els historiadors donen notícia de 30.000 només de la ciutat de Tarento i 150.000 de l'Epir.

⁸ Reprodueix a Florentí, Digest 1, 5 De l'estat de les persones, 4, 1, 2 i 3.

⁹ Gai 1, 13 Classificació dels homes lliures en ingenus i lliberts: dels ingenus: dels dediticis Digest 1, 5 De l'estat de les persones 4, 1 (Florentí)

¹⁰ Els esclaus no podien casar-se (eren *contubernium*), ni adquirir la pàtria potestat, i els fills continuaven en el domini del patró de la mare (*vernae*).

¹¹ La proscripció es podia substituir per l'esclavatge. També el ciutadà romà caigut en poder dels enemics perdia a Roma tots els seus drets de ciutadà i d'home lliure, llevat si retornava (*ius postliminii*).

Instituta, 1, 3, 4¹⁴

No hi ha cap diferència en la condició dels esclaus¹⁵. N'hi ha, no obstant, entre els homes lliures doncs o són ingenus o bé són lliberts.

Instituta, 1, 3, 5¹⁶

¹² L'esclavatge es constituïa respecte els que fugien del cens o la milícia, els deutors que no podien pagar els seus deutes, els reus de furt manifest, ... si bé aquestes institucions acabaren desapareixent.

¹³ La llibertat com a bé inestimable va imposar que un home lliure no es pogués vendre, però d'acord amb aquest principi molts joves simulaven la condició d'esclaus, i d'acord amb un patró fictici es venien, repartint-se el preu de la venda, extrem que va fer que s'establís la pena de l'esclavatge) Digest 40, 13 D'aquells a qui no els és lícit reclamar la llibertat, 1 i 5 (Paule) i Digest 40, 12 De la causa sobre la llibertat 7, pr, 1 i 2.(Ulpià).

¹⁴ Reprodueix a Marcia, Digest 1, 5 De l'estat dels homes, 5, 1.

Digest 40, 12 De la causa sobre la llibertat, 7, 1 (Ulpià)

¹⁵ Diu Teòfil: *no es pot ser més ni menys esclau*, no tenien absolutament cap dret, si en tenien algun ho eren per compte del seu patró, i no existien en l'ordre civil segons Digest 50, 17 De les diverses regles del dret antic, 32 i 209 (Ulpià)

¹⁶ Gai 1, 10 Classificació dels homes lliures en ingenus i lliberts